

Тур О. Т.,

*аспірант кафедри цивільного права та процесу
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ФАКТОРИ, ЯКІ ВИЗНАЧАЮТЬ ЯКІСТЬ ЮРИДИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Анотація. У статті визначено поняття юридичної консультації, виокремлено її особливості. Здійснено аналіз чинників, які впливають на якість наданої юридичної консультації, та запропоновано алгоритм здійснення юридичного консультування. На основі дослідження звертається увага на те, що питання цивільно-правової відповідальності консультанта повинно визначатись у кожному випадку диференційовано, оскільки не завжди завдана шкода клієнту знаходиться у причинному зв'язку з наданою консультацією.

Ключові слова: юридична консультація; правовий консалтинг; якість консультаційної послуги; шкода, завдана неналежною юридичною консультацією.

Постановка проблеми. Юридичне консультування (правовий консалтинг) використовується в діяльності широкого кола суб'єктів, в різних формах та видах. Юридичний консалтинг включає широкий спектр правових послуг, до яких, зокрема, належить: правове консультування в різноманітних галузях права, правовий супровід підприємницької діяльності, інвестиційних проєктів; експертиза документів; послуги щодо правового забезпечення фінансових операцій тощо.

У зв'язку з різноманітністю консультаційних послуг, зростають вимоги клієнта щодо якості наданої консультації, професіоналізму, ціннісних орієнтацій консультанта, що зумовлює стрімкий розвиток конкуренції на ринку правового консалтингу.

Мета статті – вивчити фактори, які визначають якість юридичних консультацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Юридичне консультування визначають як незалежну правову діяльність професійних суб'єктів, пов'язану з тлумаченням норм права з метою пошуку оптимальних рішень правових задач в умовах правового середовища, виражену у консультаційній формі. Консультаційна діяльність є творчою та унікальною і являє собою сукупність послуг, пов'язаних з інтелектуальною, професійною діяльністю консультантів, у процесі якої консультант повинен надати об'єктивні за своєю суттю поради та рекомендації. Юрист розкриває особливості правової ситуації, обґрунтовує її перспективи, пропонує дієві та найбільш раціональні методи її вирішення. Ці послуги не включають дії щодо практичної допомоги клієнту у вигляді представництва в провадженні тієї чи іншої справи [1, с. 101].

Суть юридичного консультування полягає в наданні роз'яснень, висновків, порад, розумінні проблеми та способів її вирішення в галузі права. При цьому консультант залишає за клієнтом можливість прийняття рішення. У замовника залишається право прийняти або відхилити пропозицію, отриману в результаті консультування.

Відправною точкою в діяльності адвоката (юриста) є інформація, одержана від його клієнта. Поширеною є ситуація, в якій очікування замовника в тій чи іншій ситуації не співпадає з баченням вирішення питання юриста. Або ж коли очікування клієнта

узалежнюється від інформації, яку він надає консультанту. Часто перед юристом постає завдання надання кваліфікованої консультації щодо того чи іншого питання з неповною або навіть хибною вихідною інформацією.

Причинами недоліків юридичної консультації є також те, що значна кількість клієнтів не здатні сформулювати суть своєї проблеми, тому певна частина проблем замовника завжди буде залишатися латентним, невираженим.

Йдеться завжди про захист інтересів клієнтів у деталях, а не тільки про оцінку можливих правових питань. Тому, якщо пов'язати особливості правової сторони питання, фактичні обставини і приватні потреби замовників, то одержана цільова інформація матиме значну цінність для клієнта. Точна сума вимог правового попиту визначається в цьому континуумі в кожному окремому випадку індивідуально, диференційовано в залежності від проблеми [2, с. 120].

Там, де існують сумніви в наданій консультації через недостатність інформації, адвокати не можуть бути задоволені правовими оцінками на основі поданої інформації. Вони повинні докласти зусиль, щоб шляхом опитування клієнтів отримати найбільш повні та об'єктивні дані. За допомогою поставлення правильних питань вдається дізнатись ті факти, які їм необхідні для всебічної інформації. Також необхідно враховувати, що інформація може безперервно змінюватися й оновлюватися.

Юридичну консультацію можна визначити як прогноз із урахуванням майбутніх рішень. Проте часто предмет консультування носить мінливий характер, тому поточні юридичні висновки не завжди відображають розвиток ситуації. Таким чином, завданням консультанта є виявлення слабких місць та дефектів у раніше створеній моделі. У даному випадку виявлення та прогнозування тенденцій можливих змін є неминучим для юрисконсульта. В основі залишаються пріоритет, цілі сторін.

Поширеними є профілактичні юридичні консультації. Зокрема, вони спрямовані на досягнення певної мети шляхом планування виконання, тобто на досягнення її первинних і вторинних цілей на основі консультування. Це стосується, зокрема, довгострокових контрактів, де спочатку невідома послідовність дій, її фактичні та правові зміни. Консультанти зобов'язані надати критичні відгуки про переваги і недоліки тієї чи іншої угоди. У даному випадку ще немає юридичних конфліктів, вони існують лише гіпотетично і завданням консультанта є виявлення можливості їх настання.

Особливо актуальним даний вид консультування є в сфері господарської діяльності. При укладенні контракту дуже важливою є його попередня перевірка, оцінка ризиків.

Такі проєкти угод включають попередні детермінанти збору інформації, рекомендації щодо можливих юридичних наслідків, а також в юридичній консультації доцільними в цьому сенсі є конструкції і тактика ведення переговорів. Але специфіка складання контрактів завжди залежить від інтересу. Попередні домовленості щодо умов контракту, його фінансова складова, а також очікування консультативних адвокатів зводяться до випадків, які стикаються з

інтересом контрагента. На відміну від договірних угод в строгому сенсі цього слова, такі контракти повинні бути юридично опрацьовані. Завданням консультанта є узгодження між сторонами з розбіжними інтересами всіх проблемних питань, а не виявлення причин правового конфлікту. Клієнти очікують, що їхні адвокати протягом кожного рішення забезпечать швидке укладення договору, який найкраще відображає їхні інтереси.

Необхідність юридичних консультацій суб'єкта господарювання постійно зростає. Часто запізно виявлені проблеми компанії в кінцевому підсумку призводять до негативних майнових наслідків. У такому випадку необхідним є швидке вирішення проблеми. Зокрема, юристи повинні будуть надати в якості консультанта для своїх клієнтів більш складні консультаційні послуги.

Важливе значення має превентивна юридична консультація, тому що актуальним є не лише аналіз правових норм з метою запобігання прийняття неправильного рішення, але і врахування можливих майбутніх правових змін.

Адвокати повинні розуміти, що їхні клієнти не здатні самостійно дати правову оцінку проблеми, оскільки вони не мають відповідного досвіду і знань. Консультуючи клієнта, юристи зобов'язані повністю проінструктувати його щодо можливих способів прийняття відповідальних рішень. У таких випадках юридичне консультування може здійснюватися у вигляді загальної інформації або диференційовано, залежно від конкретної ситуації.

На жаль, сучасне юридичне консультування часто зводиться до об'єктивно-нормативної практики, коли консультування полягає в ознайомленні клієнтів із положеннями нормативно-правових актів, матеріалами судової практики. Для ефективного консультування алгоритм дій юридичного консультанта повинен виглядати наступним чином:

- з'ясування мети клієнта в поставленому правовому питанні;
- з'ясування інформації щодо предмета консультування та перевірка фактичних даних;
- аналіз представлених клієнтом вихідних даних;
- обґрунтування пропозицій, які допоможуть у досягненні мети клієнта.

Юрист повинен передбачити можливі юридичні ризики та запропонувати найбільш ефективний спосіб дій клієнта для того, щоб клієнт міг прийняти обґрунтоване рішення. Він повинен проінформувати замовника не тільки про наявні ризики, а й про майбутні, тому що робота консультанта є справді якісною в результаті оцінки майбутнього ризику.

При вирішенні питання відповідальності консультанта внаслідок недоліків консультаційних послуг, мова йде не завжди про реальні збитки. Йдеться про гіпотетичні наслідки для клієнта у разі належного консультування.

Коли справа доходить до прийняття правильного рішення і конкретні вказівки консультанта були виконані, а згодом виявились хибними, повинно стояти питання про відповідальність консультанта. Цивільно-правова відповідальність консультанта настає у випадку, коли клієнт діяв відповідно до порад, вказівок консультанта.

Так, предметом розгляду в суді була справа про стягнення збитків за неякісне виконання юридичних послуг. Між позивачем та відповідачем було укладено договір про надання правової допомоги, згідно до якого відповідач був зобов'язаний надати позивачеві юридичну допомогу, зокрема юридично-консультативні послуги у вигляді усних та письмових консультацій з питань, які цікавлять замовника, а позивач зобов'язувався оплатити вартість наданих йому послуг. Свою частину договору відповідач належним чином не виконав. Не надав позивачеві кваліфікованої юри-

дичної допомоги, у зв'язку з чим позивач при розгляді справи у суді не отримав бажаного результату.

У цій ситуації юрист не звернув увагу замовника, що для звернення в суд для захисту свого права необхідно обґрунтувати, що встановлений законом строк позовної давності позивачем пропущений не був або що він пропущений із поважної причини. Натомість, ці питання юристом висвітлено не було під час надання консультаційних послуг, через що у задоволенні позову було відмовлено саме з причини пропуску строку на звернення до суду.

Вирішуючи спір, суд звернув увагу на те, що згідно зі ст. 906 ЦК України збитки, завдані замовнику невиконанням або неналежним виконанням договору про надання послуг за плату, підлягають відшкодуванню виконавцем у разі наявності його вини у повному обсязі, якщо інше не встановлено договором. Виконавець, який порушив договір про надання послуг за плату при здійсненні ним підприємницької діяльності, відповідає за це порушення, якщо не доведе, що належне виконання виявилось неможливим внаслідок непереборної сили, якщо інше не встановлено законом або договором.

Суд вказав, що Відповідач як спеціаліст у галузі права, юрист, повинен був знати про те, що пропуск строку на звернення до суду є підставою для відмови у позові, а значить його обов'язком було свосчасно проінформувати про це [3].

Позов було задоволено. Однак слід звернути увагу на те, що судом було стягнуто на користь замовника лише суму, сплачену юристу за надані неякісні послуги. Вважаємо, що в даному випадку відповідно до ст. 906 ЦК України підлягають відшкодуванню також збитки, завдані замовнику неналежним виконанням договору про надання послуг.

Не можна ставити питання про відповідальність консультанта, коли мало місце так зване загальне консультування, не диференційоване залежно від конкретної ситуації. Коли консультант надає загальну інформацію про переваги, недоліки і ризики, без надання клієнтам конкретного висновку за плату, клієнт самостійно схвалює або не схвалює загальні рекомендації.

Визначаючи причинно-наслідковий зв'язок між діями консультанта та завданими збитками клієнту, слід враховувати, що якби гіпотетично клієнт був повідомлений про наявні ризики і було надано поради про управління цими ризиками, негативних наслідків можна було б уникнути. Якщо негативні наслідки все ж настали, незважаючи на рекомендації консультанта, причинний зв'язок між наданими консультаціями та завданими збитками відсутній.

Предметом розгляду суду була справа про стягнення збитків за неякісні юридичні послуги. Зокрема, відповідач під час виконання завдання повинен був здійснити наступні дії: дати правову оцінку позовним вимогам Державної податкової інспекції (далі – ДПІ) про стягнення 11,7 млн. грн. недоїмки та фінансових санкцій, ознайомитися з матеріалами справи у Господарському суді м. Київ, опрацювати практику правозастосування у судовому розгляді аналогічних спорів, підготувати рекомендації щодо правової позиції позивача в суді, надати аналіз правової ситуації та дати юридичну оцінку вимог ДПІ, надати методичну і практичну допомогу у підборі та підготовці документального обґрунтування заперечень, зустрічних вимог, виробити правову позицію та опрацювати тактику участі позивача у судовому процесі, представляти інтереси в суді, в тому числі підготувати та подати заперечення, пояснення, які забезпечать доказ правомірності дій позивача з несплати боргу, надати довідкові та консультаційні послуги, а також здійснити інші дії, необхідні для виконання цього завдання.

Відповідно до п. 2.3. Завдання замовника встановлено, що умовою виплати винагороди буде результат дій Виконавця, відповідно до якого в ході вирішення спору за справою № 29/85 в Господарському суді м. Київ, а за необхідністю в суді апеляційної та касаційної інстанції, у тому числі в суді повторної касації, буде залишено позовну заяву без розгляду, чи відмовлено ДПП в позові повністю.

Однак, скасувавши рішення першої та апеляційної інстанції, постановою Вищого адміністративного суду України позов ДПП про стягнення податкового боргу в сумі 11 883 007,11 грн. було задоволено. Обґрунтовуючи свої позовні вимоги, позивач вказує на те, що скасування постанови Господарського суду міста Києва та ухвали Київського апеляційного господарського суду призвело до втрати позивачем споживчої якості наданих відповідачем послуг.

Судом встановлено, що скасування постанови Господарського суду м. Київ від 10 листопада 2005 р. у справі № 29/85 призвело до втрати споживчої якості наданої послуги, а тому згідно з нормами ст. 906 ЦК України у позивача виникло стосовно відповідача право на стягнення збитків за неналежне виконання умов Договору. Обов'язок відповідача за сплатою збитків передбачено також умовами п.п. 6.1 та 6.3 Договору, де зазначено, що Виконавець несе професійну відповідальність за відповідність консультацій і рекомендацій вимогам закону, а у разі спричинення Замовнику майнової шкоди внаслідок неякісного виконання робіт несе майнову відповідальність.

При скасуванні постанови Господарського суду м. Київ від 10 листопада 2005 р. та ухвали Київського апеляційного господарського суду від 15 березня 2006 р. у справі № 29/85, Вищий адміністративний суд України вказав, що вищезгадані суди дали невірну юридичну оцінку виниклим правовідносинам між позивачем та ДПП у Солом'янському районі м. Київ. Прийняття судом першої та апеляційної інстанції помилкового рішення, на думку суду касаційної інстанції, пов'язане з неналежним наданням послуг юристом позивачу [4].

Другим аспектом виявлення причинного зв'язку між шкодою та консультуванням є дотримання в повній мірі клієнтом вказівок консультанта. Слід з'ясувати, чи замовник слідував порадам юриста, чи діяв за власною ініціативою. Важливе значення під час встановлення причинного зв'язку має також дотримання клієнтом навіть хибних порад консультанта.

Альтернативною є ситуація, коли клієнтом здійснено всі дії відповідно до наданої консультації. У такому випадку їх юридичні наслідки повинні бути спрямовані на досягнення цілей клієнта. Поведінку клієнта слід оцінювати з точки зору, як він вів би себе без наданої консультації. Це є важливим у випадку, якщо можливість завдання шкоди може бути зумовленою змістом консультації. У такому разі на юриста-консультанта лягає тягар доведення того, що клієнт вів би себе інакше в конкретній ситуації.

На користь клієнта буде також ситуація, коли адвокат надав чітку рекомендацію в певному напрямку, проте не показав інші альтернативи з відповідними поясненнями ризиків та їх недоліків [5, с. 265]. У цьому випадку юрист повинен пояснювати правову ситуацію з декількома варіантами. Звичайно, що тут важко говорити про недоліки правового консалтингу, оскільки з іншого боку для клієнта є вигідним в його становищі тільки один найбільш оптимальний поведінковий варіант, який в кінцевому результаті буде найбільш ефективним.

Вважаємо, що, надаючи юридичну консультацію, консультанту достатньо інформувати клієнта лише про оптимальне вирішення тієї чи іншої ситуації, не вдаючись до детального аналізу

альтернативних варіантів поведінки, якщо вони є більш ризикованими в контексті досягнення мети.

Висновки. Факторами, які визначають якість юридичної консультації, є вихідна інформація, вид та ступінь складності предмета консультування, очікування клієнта та професіоналізм консультанта.

У випадку надання юридичної консультації неналежної якості відшкодуванню підлягають не лише кошти, сплачені за надані послуги, але і збитки, завдані неналежним виконанням договору про надання юридичних послуг.

Під час визначення причинного зв'язку між збитками, завданими клієнту, та наданою юридичною консультацією слід враховувати дотримання клієнтом вказівок консультанта, повноту та вчасність наданої консультаційної послуги, використання всіх можливих альтернативних рішень у конкретній ситуації.

Література:

1. Федюнина Т.В. Феномен правового консалтинга и его актуальностные основания / Т.В. Федюнина // Вестник ОГУ. – 2014. – № 3(164). – С. 98–102.
2. Grundfragen und Probleme der Rechtsberatung: ein interdisziplinärer Ansatz / E. Becker. – Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien: Lang, 1994. – 263 с.
3. Рішення Апеляційного суду Одеської області від 18 вересня 2012 р. у справі №22-ц/1590/6308/2012 // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/27568978>.
4. Рішення Господарського суду м. Київ від 26 квітня 2011 р. у справі №30/57 // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/15126396>.
5. Die Haftung des Rechtsanwalts Haftungsrecht – Haftungsbeschränkungen – Haftpflichtversicherung. Ein Praxishandbuch Begr. v. Franz-Josef Rinsche; Bearb. v. Klaus Fahrendorf, Siegfried Mennemeyer u. Michael Terbille./ Franz-Josef Rinsche Klaus Fahrendorf Michael Terbille, – 2010. – 846 с.

Тур О. Т. Факторы, которые определяют качество юридических консультаций

Аннотация. В статье определено понятие юридической консультации, выделены ее особенности. Проведен анализ факторов, влияющих на качество оказываемой юридической консультации, и предложен алгоритм осуществления юридического консультирования. На основе исследования обращается внимание, что вопрос гражданско-правовой ответственности консультанта должен определяться в каждом случае дифференцированно, так как не всегда нанесенный ущерб клиента находится в причинной связи с предоставленной консультацией.

Ключевые слова: юридическая консультация; правовой консалтинг; качество консультационной услуги; ущерб, причиненный ненадлежащей юридической консультацией.

Tur O. Factors that determine the quality of legal advice

Summary. In the article the concept of legal advice is determined and its features are singled out. The analysis of factors affecting on the quality of the legal advice is made and legal consulting implementation algorithm is offered. Based on the study the attention is drawn to the question of civil liability of the consultant that should be determined in each case differently, because not always the client damage that is made is in causal connection with the advice that is given.

Key words: legal advice, legal consulting, quality of the consulting services, damage caused by improper legal advice.